

MARKO JELENIĆ, *KANFANAR 1811. – 1825.*
DEMOGRAFSKA KRETANJA I SVAKODNEVICA
U ŽIVOTU JEDNE ŽUPE

Udruga Dvegrajci, Općina Kanfanar, Kanfanar, 2017., 278 str.

Bogata istarska povijest sredine i druge polovice XIX. stoljeća, napose njezin preporodni sadržaj obojen nacionalnim buđenjem, sa svim aspektima koje je ono sa sobom povlačilo, u hrvatskoj je historiografiji relativno dobro istražena. Prva polovica toga „vijeka nacija“ do današnjih dana nije plijenila veću pozornost istraživača, stoga je knjiga Marka Jelenića o prostoru današnje Općine Kanfanar kroz njezin kratki, ali burni period od gotovo dva desetljeća, temeljena na arhivskim izvorima, svakako hvalevrijedan prinos.

Autor M. Jelenić osnovnoškolsko je obrazovanje stjecao u Kanfanaru, a nakon dovršetka srednjoškolskoga obrazovanja u Rovinju, na Filozofskome fakultetu Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli završio je studij povijesti i talijanskoga jezika i književnosti te je na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu upisao poslijediplomski doktorski studij Moderna i suvremena hrvatska povijest u europskom i svjetskom kontekstu. Istraživanje relativno kratkoga vremenskog perioda koji si je taj mladi istarski povjesničar stavio u zadatak donosi nam rekonstrukciju brojnih segmenata svakodnevice jednoga ruralnoga naselja središnje Istre, i to u periodu klimatske, agrarne, gospodarske i, posljedično, demografske krize.

Rezultate svojih istraživanja autor je podijelio u deset poglavlja: nakon uvodnih izlaganja, iznio je povijesne crtice o Dvigradu i Kanfanarštini tijekom srednjega i novoga vijeka. Kroz Kanfanarštinu, koja obiluje kulturno-povijesnim spomenicima, arheološkim lokalitetima i mnogobrojnim gradinama, upravo zahvaljujući neposrednoj blizini Limske drage, kroz dugi je vremenski period vodila jedna od najvažnijih prometnica u Istri. Dajući pregled historiografije o Kanfanarštini, autor bilježi da je velika znanstvena pozornost pridana prošloj zbilji Dvigrada, i to ne samo hrvatskih historiografa, već i onih talijanskih.

U svojem administrativnome ustrojstvu Kanfanarština je do pada Mletačke Republike bila u njezinim rukama, nakon čega prelazi u ruke austrijske vlasti. Tijekom Napoleonskih ratova Kanfanarština je dio Ilirskih pokrajina pod francuskom upravom, a nakon njezine propasti postaje dijelom Austrijskoga primorja sa sjedištem u Trstu. Time za Kanfanarštinu nastupaju mirniji dani na institucionalnome planu. Prema novome administrativnom ustroju, navedeni prostor potpada pod jurisdikciju vodnjanskoga kotara te je imao status općine. Nemirna razdoblja s promjenom vlasti i na tome su prostoru svakako rezultirala društvenim nemirima, konkretno potaknutima ratnim porezima i narušenim gospodarskim odnosima.

Obrađujući crkvenu povijest Župe sv. Silvestra, čiji je arhiv bogat dokumentima važnima za istraživanje povijesti navedenog područja, autor nas upoznaje s pojedinostima o samoj župnoj crkvi, poput prihoda zbornoga kaptola za period 1819. – 1825., popisom kanonika, župnika i ubiratelja desetina iz vrijedne sačuvane knjige *Atti del Capitolo* za period između 1765. i 1925. godine. Tu su i vizitacija biskupa Antonija Peteanija Kanfanaru 1831., inventar svih pokretnih i nepokretnih dobara spomenute crkve iz 1818. godine te inventar manjih crkvice: sv. Duha u Korenićima i sv. Marije Magdalene u Šorićima. Pozornost je dana i arhivskome materijalu o imovini župnika, tj. imovini kojom je svećenik imao pravo raspolagati nakon imenovanja župnikom.

Iz još jednoga važnoga izvora, Bilježničkih spisa Gašpara Medena, autor je analizirao sedam dokumenata: oporuka, donacija i raznih ugovora. Izdvojeni bilježnički spisi veoma su bitni za razumijevanje društvenih, pa tako i obiteljskih odnosa Kanfanarštine u razdoblju koje je obrađeno u knjizi dajući nam uvid u duhovni i materijalni svijet njegovih aktera.

Važan segment života određenoga prostora jest i škola, stoga autor tome posvećuje značajnu pozornost. Škole s ciljem širenja obrazovanja austrijska je uprava počela uvoditi stoljeće ranije, a u drugome desetljeću XIX. stoljeća od instance provincijskih vlasti u Trstu istarskim su gradovima počele stizati okružnice s naredbama o otvaranju škola. Među njima je bila i škola u Kanfanaru, otvorena između 1816. i 1818. godine.

Bogat izvor za povijest Kanfanara navedenog perioda jesu dokumenti franciskanskoga katastra, i to prva izmjera Kanfanarštine, koju čine kartografski materijali i katastarski elaborati, s podacima o opisu granica katastarske općine, poljoprivrednih i izgrađenih čestica, popis nepodijeljenih dobara i vlasnika katastarskih čestica te elaborati vrijednosti i reklamacija. Autor se pozabavio poljoprivrednim kretanjima s klimatskim kretanjima ističući vinovu lozu, koja je

na Kanfanarštini bila najzastupljenija i najvažnija poljoprivredna kultura, a tu je i sječa drveća i njegova prodaja. Prema izvješću, Kanfanarština je u navedeno doba bila poznata po broju zločinaca koji su ondje obitavali ili onuda prolazili čineći nemoralne radnje. Katastar donosi i podatke o kretanju cijena namirnica i usluga rada 1824., a i bitan je izvor za rekonstrukciju posjedovnih odnosa te za toponimiju Kanfanarštine, za koju je posebno važan izvor matična knjiga Stanja duša, s popisom dvadeset i dva naseljena lokaliteta koji su pripadali Župi sv. Silvestra. Većina njih postoji i danas, dok je manji dio zaboravljen.

Prema popisu stanovnika iz 1803. i 1806., kojima su austrijske vlasti nastojale utvrditi točne podatke o broju stanovnika, spolnoj strukturi i dobi, autor daje pregled brojčanoga stanja stanovništva u prva dva desetljeća XIX. stoljeća. Godine 1811. francuska je uprava sastavila novi popis, da bi 1819. i 1824. za potrebe izrade Franciskanskog katastra bili izrađeni novi popisi stanovništva i naselja. Na temelju toga, bilo je moguće izraditi demografska kretanja na Kanfanarštini za napoleonske uprave, i to kretanje mortaliteta te ritmove vjenčanja i nataliteta za 1811. godinu. Uslijedilo je razdoblje druge austrijske uprave 1815. – 1825., koje obilježava početak krize 1815. i 1816. godine. Dani su razmjeri smrtnosti 1818. – 1823., osvrt na novu krizu mortaliteta 1824., ritmovi vjenčanja i krštenja u Kanfanaru te zaključak.

Svako poglavlje završava kraćim zaključnim razmatranjima i prilogima: fotografijama i prijepisima dokumenata, razglednicama, grafikonima i tablicama. Na kraju knjige nalaze se popis korištenih izvora, literature te korištenih rječnika, sažetak na hrvatskome, engleskome i talijanskome jeziku, indeks mjesta i pojmova, indeks imena i bilješka o piscu, a na sam kraj knjige uvršteni su odabrani dijelovi recenzija prof. dr. sc. Slavena Bertoše i dr. sc. Marija Sošića.

Djelo Marka Jelenića važan je doprinos poznavanju istarske povijesne zbilje. Metodološki primjereno, jasno i odjelito, svakako će poslužiti kao kvalitetan sadržaj i primjer budućim istraživačima Kanfanarštine, ali i širemu čitateljstvu.

Maja Polić